

FEL511 ELEŞTİREL TEORİ
SBE Felsefe ABD Tezli Yüksek Lisans Programı
2026-2027 Güz Yarıyılı

-Taslak öğrencilerin de önerileriyle son halini alacaktır.-

Doç. Dr. Muharrem Açıkgöz

Görüşme Saatleri: Pazartesi 13.00-14.00, Salı 17.00-18.00

muharrema@gmail.com

Dersin amacı:

Frankfurt Okulu Eleştirel Teorisi'ni temel metinler bazında kapsamlı bir biçimde irdelemek.

Dersin içeriği:

20. yüzyıl felsefe ve sosyal bilimler tarihinde Frankfurt Okulu Eleştirel Teorisi'nin önemli bir yeri vardır. Bu durumun nedenlerinden biri, Eleştirel Teori'nin birçok disipline dair teoriler geliştirmesinde yatar. Bu derste birinci kuşak eleştirel teorisyenlerin metinleri üzerinden Eleştirel Teori'nin temel düşünceleri irdelenecek ve ayrıca bunların günümüzdeki muhtemel güncelliği tartışılacaktır.

Dersin İşlenişine ve Notlandırmaya Dair Bilgiler:

- Dersi seçen her öğrencinin **en az iki sunum** yapması beklenmektedir. Bu sunumlardan (bilimsel standartlara uygun) **bir yazılı makale/ödev** hazırlanıp dersin hocasına teslim edecektir.
- Notlandırma sunumlardaki performans, yazılı çalışma ve yazılı sınav temelinde yapılacaktır.
- Sunum ve makale/ödev vize notu olarak (genel not içindeki oranı % 40) ve dönem sonunda yapılacak yazılı final notu olarak (genel not içindeki oranı % 60) değerlendirilecektir.
- Sunumların en az 20 dakika, makalelerin/ödevlerin ise en az 10, en fazla 15 sayfa olması beklenmektedir.
- Her öğrenci yapılan sunumların metinlerine ilişkin (kendi sunumları hariç) en fazla iki sayfalık bir Okuma ve Değerlendirme Raporu-ODR (*reaction/response paper*) yazacaktır.
- Derse en az % 80 oranında devam zorunluluğu vardır.
- **Yazılı çalışmalarda intihale (aşırıma) göz yumulmayacaktır. İntihal yapılan çalışma başarısız olarak değerlendirilecektir.**

Dersin Temel Kitapları

1. Adorno, T. W. ve Horkheimer, M. (2010). *Aydınlanmanın diyalektiği: Felsefi fragmanlar*. (Ülner, N. ve Öztarhan Karadoğan, E. Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
2. Adorno, T. W. (2020): *Yeni sağ radikalizmin veçheleri – ve Geçmişin işlenmesi ne demektir?* (Öztürk, Ş. ve Onur, T. Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
3. Horkheimer, M. (2005). *Geleneksel ve eleştirel kuram*. (Tüzel, M. Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
4. Horkheimer, M. (2025). *Alacakaranlık: Almanya'dan notlar 1926-1931*. (Barışcan, H. Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
5. Jay, M. (2014). *Diyalektik imgelem. Frankfurt Okulu'nun tarihi ve çalışmaları [1923-1950]*. (Doğan, S. Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
6. Marcuse, H. (2020). *Olumsuzlamalar: Eleştirel teori denemeleri*. Çev. Akın Karaca vd., İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2020.

1. Hafta / 22.09.2026

- Dersin İşleyişine Dair Bilgiler / Ders literatürüne dair bilgiler / Frankfurt Okulu Eleştirel Teorisi

2. Hafta / 29.09.2026

Frankfurt Okulu Eleştirel Teorisi I

- **Okuma:** Jay, Martin. *Diyalektik imgelem* (1. Bölüm)

3. Hafta / 06.10.2026

- Frankfurt Okulu Eleştirel Teorisi II
Okuma: Jay, Martin. *Diyalektik imgelem* (2. Bölüm)

4. Hafta / 13.10.2026

Eleştirel Teori – Kurucu metinler

Okumalar:

- Horkheimer: Toplum Felsefesinin Bugünkü Durumu ve Bir Toplumsal Araştırma Enstitüsünün Görevleri (1931)
- Adorno: Müziğin Toplumsal Durumu Üzerine (1932) (Adorno. *Müzik yazıları* içinde)
- Löwenthal: Edebiyat Sosyolojisi Üzerine (1932)
- Fromm: Analitik Sosyal Psikolojinin Yöntem ve İşlevi (1932)

5. Hafta / 20.10.2026

Eleştirel Teori – Kurucu metinler

- **Okuma:** Horkheimer: *Alacakaranlık*

6. Hafta / 27.10.2026

Eleştirel Teori – Programatik metinler

Okumalar:

- Horkheimer: Materyalizm ve Metafizik (Horkheimer. *Geleneksel ve eleştirel kuram* içinde)

7. Hafta / 03.11.2026

Eleştirel Teori – Programatik metinler

Okumalar:

- Horkheimer: Hakikat Sorunu Üzerine (Horkheimer. *Geleneksel ve eleştirel kuram* içinde)
- Horkheimer: Montaigne ve kuşunun işlevi (Horkheimer. *Geleneksel ve eleştirel kuram* içinde)

8. Hafta / 10.11.2026

Eleştirel Teori – Programatik metinler

- **Okuma:** Horkheimer: Geleneksel ve Eleştirel Kuram I (Horkheimer. *Geleneksel ve eleştirel kuram* içinde)

9. Hafta / 17.11.2026

Eleştirel Teori – Programatik metinler

Okumalar:

- Horkheimer: Geleneksel ve Eleştirel Kuram II (Horkheimer. *Geleneksel ve eleştirel kuram* içinde)
- Marcuse: Felsefe ve Eleştirel Teori (Marcuse. *Olumsuzlamalar* içinde)

10. Hafta / 24.11.2026

Felsefi müdahaleler

Okumalar:

- Adorno: Neden Hâlâ Felsefe (*Cogito*, Sayı 36 içinde)
- Horkheimer: Felsefenin Toplumsal İşlevi (Horkheimer. *Geleneksel ve eleştirel kuram* içinde)

11. Hafta / 01.12.2026

Aydınlanma eleştirisi ya da yarım kalan aydınlanma

- Horkheimer/Adorno: Aydınlanma Kavramı (Adorno ve Horkheimer. *Aydınlanmanın Diyalektiği* içinde)
- Habermas: Mitle Aydınlanmanın Kördüğümü: Max Horkheimer ve Theodor Adorno (*Cogito*, Sayı 36 içinde)

12. Hafta / 08.12.2026

Kültür eleştirisi

Okumalar:

- Horkheimer/Adorno: Kültür Endüstrisi (Adorno ve Horkheimer. *Aydınlanmanın Diyalektiği* içinde)
- Marcuse: Kültürün Olumsuzlayıcı Karakteri (Marcuse. *Olumsuzlamalar* içinde)

13. Hafta / 15.12.2026

Güncelliğe dair

- **Okuma:** Adorno: *Yeni sağ radikalizmin veçheleri*

14. Hafta / 22.12.2026

- Ders Değerlendirmesi vs.

Diğer kaynaklar:

1. Açıkgöz, M. (2014). Frankfurt okulu eleştirel teorisi üzerine Türkçe kaynaklar. *felsefelogos*, Sayı 53, 113- 136. (Güncellenmiş versiyonu academia.edu)
2. Adorno, T. W. (2000). *Minima moralia: Sakatlanmış yaşamdan yansımalar*. (Koçak, O. ve Doğukan, A. Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
3. Adorno, T. W. (2016). *Negatif diyalektik*. (Öztürk, Ş. Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
4. Adorno, T. W. ve Horkheimer, M. (2013). *Teori ve pratik üzerine – Bir tartışma (1956)*. (Kılıç, O. Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
5. Adorno, T. W. (2017). *Metafizik: Kavram ve sorunlar*. (Serin, İ. Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
6. Adorno, T. W. (2018). *Müzik yazıları: Bir seçki*. (Öztürk, Ş. Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
7. Anderson, Perry. (2007). *Batı Marksizmi üzerine düşünceler*. (Aksoy, B. Çev.). İstanbul: Birikim Yayınları.
8. Benjamin, W. (2012). *Son bakışta aşk: Walter Benjamin 'den seçilmiş yazılar* (6. Baskı). Gürbilek, N. [Haz.], İstanbul: Metis Yayınları.
9. Bronner, S. E. (2002). *Of critical theory and its theorists*. New York ve Londra: Routledge.
10. Claussen, D. (2012). *Son deha: Theodor W. Adorno*. (Muradoğlu, D. Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
11. *Cogito*, Sayı 36 – Adorno: Kitle, Melankoli, Felsefe, Yaz 2013.
12. *Cogito*, Sayı 100 – Eleştiri Zamanı, Kış 2020.
13. Dahms, H. F. (2011). *The vitality of critical theory*. Bingley UK: Emerald.
14. *Felsefelogos*, Sayı 53 – Eleştirel Teori, 2014/2.
15. Fromm, E. (2016). Analitik sosyal psikolojinin yöntem ve işlevi. Fromm, E. *Psikanalizin bunahımı* (147-175). (Erzincan Kına, K. Çev.). İstanbul: Say yayınları.
16. Gülenç, K. (2015). *Frankfurt okulu: Eleştiri, toplum ve Bilinç*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
17. Heberle, R. (Ed.). (2006). *Feminist interpretations of Theodor Adorno*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.

18. Horkheimer, M. (2006). Toplum felsefesinin bugünkü durumu ve bir toplumsal araştırma enstitüsünün görevleri. (Nahum, A. ve Doğuç, S. Çev.). *Lapsus*, Sayı 1, 159-170.
19. Horkheimer, M. (2023). *Akıl tutulması* (4. Basım). (Koçak, O. Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
20. Kejanlıoğlu, D. B. (Haz.). (2011). *Zamanın tozu: Frankfurt Okulu'nun Türkiye'deki izleri*. Ankara: De Ki Yayınlar.
21. Kellner, D. M. (1989). *Critical theory, marxism and modernity*. Cambridge: Polity Press.
22. Knapp, G.-A. (2014). Feminist açıdan eleştirel kuramın güncelliği üzerine. (Ahi, Y. Çev.). *Felsefelogos*, Sayı 53 – Eleştirel Teori, 105-112.
23. Löwenthal, L. (2017). *Edebiyat, popüler kültür ve toplum*. (Kejanlıoğlu, B. Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
24. Marcuse, H. (1990). *Tek boyutlu insan: İleri işleyim toplumunun ideolojisi üzerine incelemeler* (2. Baskı). (Yardımlı, A. Çev.). İstanbul: İdea Yayınları.
25. Ricci, G. R. (Ed.). (2017). *The persistence of critical theory*. New York ve Londra: Routledge.
26. Rush, F. (Ed.). (2004). *The Cambridge companion to critical theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
27. Schecter, D. (2013). *Critical theory in the twenty-first century*. New York ve Londra: Bloomsbury.
28. Schweppenhäuser, G. (2015). *Eleştirel Teori'ye Giriş*. (Yaman, H. Çev.). İstanbul: Avesta Yayınlar.
29. Thompson, M. J. (ed.). (2017). *The palgrave handbook of critical theory*. New York: Palgrave MacMillan.
30. Wiggershaus, R. (1995). *The Frankfurt School: Its history, theories, and political significance*. Cambridge: The MIT Press.

Ayrıca:

1. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu*.
2. Becker, H. S. (2013). *Sosyal bilimcilerin yazma çilesi: Yazımın sosyal organizasyonu kuramı*. (Geniş, Ş. Türkçe Söyleyen). Ankara: Heretik Yayınları.
3. Dombaycı, M. A., Bayraktar, Olcay ve Doğru, Gülay. (2020). *Felsefi okuma ve yazma*. Konya: Çizgi Kitabevi.
4. Eco, U. (2018). *Tez nasıl yazılır?* (3. Basım). (Parlak, B. Çev.). İstanbul: Can Yayınları.